

DUMITRU ANDRONIE

MANIFESTĂRI ALE ȚĂRĂNIMII VILCENE ÎN
ANUL RĂSCOALEI DIN 1888

★

Secolul al XIX-lea a adus profunde modificări în viața țaranului român. În primul rând reforma agrară din 1864, iar mai apoi legile ce reglementau raporturile dintre lucrătorii din agricultură și arendași sau proprietari pe de

o parte, precum și stat pe de alta, care au schimbat lumea satului, facilitând tot mai mult pătrunderea capitalismului în agricultura românească. Ultimele decenii ale secolului trecut sînt semnificative în acest sens, acum ascuțindu-se contradicțiile între diverse pături ale țărănimii, constatîndu-se o creștere numerică a țărănilor săraci și o tot mai accentuată dezvoltare a chiburimii. Transformările acestea, datorită cărora va avea de suferit în special țărănimea săracă, au creat numeroase situații de conflict care au culminat cu răscoalele din 1888 și 1907.

Frământările țărănești de pe tot cuprinsul țării, desfășurate în întreaga perioadă 1878—1887, au condus la declanșarea primei mari ridicări a satelor în plină epocă modernă.

Răscoala de la 1888 ne apare ca un moment deosebit de acțiune revoluționară și demonstrează că țărănimea, după ce a participat ca forță principală la dobîndirea independenței de stat, și-a amplificat lupta împotriva oricărei nedreptăți, fie de ordin economic, fie politic. Începutul răscoalei este marcat la 20 martie, cînd țaranii de la Urziceni s-au ridicat împotriva autorităților de stat locale. Mișcarea a cuprins cu repeziciune localitățile din județele Ialomița, Ilfov, pentru ca apoi să se întindă în celelalte județe ale Munteniei, în Oltenia și Moldova¹. Răscoala se manifestă violent și în multe localități din Oltenia, cu precădere în județele Olt și Dolj. Integrat în acest cadru general, județul Vilcea nu rămîne în afara acțiunilor revendicative ale țărănimii. În multe sate se face simțită o stare de agitație permanentă, sînt cunoscute încercări de răscoale. Circulara Ministerului de Interne, adresată la 6 mai 1888 Prefecturii Vilcea, consemna știrile primite de la comandantul detașat cu trupele în satele vilcene: „pe la unele locuri s-au dat alarma de către primari, arendași, sau îngrijitorii moșilor, că țaranii de prin aceste locuri ar voi să se răscoale”². Aici, se manifesta tot mai pregnant lupta proprietarilor mici și mijlocii pentru

1. C. Corbu, *Răscoala țărănilor de la 1888*, București, 1978, p. 151—152.

2. Arh. Stat. Vilcea, *Fond Prefectura județului Vilcea*, dos. 27/1888, f. 18.

apărarea proprietăților ce le dețin împotriva tendințelor hrăpărețe ale moșierilor, arendașilor și chlaburilor susținuți de unii reprezentanți ai administrației locale. Manifestările truditorilor de pe ogoarele Vilcii, conflictele care au dominat anii premergători răscoalei, erau generate de abuzurile săvârșite în aplicarea reformei agrare din 1864. În județul Vilcea, pe baza acestei legi, au fost improprietăriți 14 594 de clăcași cu 42 218,6036 ha de pământ³; în schimb mulți țărani au primit pământ puțin și neproductiv. Trebuie menționat că anumiți săteni, deși aveau dreptul la improprietărire pe baza legii, datorită tergiversărilor provocate de proprietari și administrație, nu au intrat în posesia loturilor cuvenite nici după 20 de ani. Locuitorii comunei Tomșani, în plingerea adresată Prefecturii Vilcea, arătau că moșia pe care au fost improprietăriți în 1864 „nu a fost împărțită nici în 1884, deși răscumpărarea clăcii au plătit-o toți deopotrivă⁴. Au fost și situații când țărani improprietăriți au pierdut ulterior pământul, iar alții abia puteau să-l păstreze din cauza lipsei de capital bănesc, care făcea aproape imposibilă răscumpărarea terenurilor primite.

Prefectul județului Vilcea consemna în ianuarie 1881, o altă cauză a pierderii pământului de către clăcași: „cu ocazia inspecțiilor ce am făcut în județ am întâmpinat diferite cereri din partea moștenitorilor foștilor clăcași, ale căror pământuri li s-au însușit de comune, pe motiv că n-au avut mijloace să plătească despăgubirea clăcei⁵.

Legile de vânzare de loturi de pământ la săteni, adoptate de guvernanți în anii 1881, 1884 și 1886 nu au asigurat necesarul de pământ țăranilor. Dintr-o statistică întocmită de Ministerul domeniilor la 26 noiembrie 1888, reiese că în județul Vilcea existau 2 913 țărani fără pământ sau cu pământ puțin,⁶ iar în Olt și Dolj ei depășeau cu mult cifra de 10 000.

O altă categorie a deținătorilor de pământ bine reprezentată și în județul Vilcea este a moșnenilor. Încă de la 1 722 moșnenii reprezentau 55,5% din numărul proprietarilor. Schimbările petrecute în decurs de două secole, defavorabile proprietății colective a moșnenilor, au condus la diminuarea acestui procent, statisticile consemnând la 1912 în satele vilcene 46,9% moșneni din rindurile proprietarilor⁷. Deși structura satului vilcean cunoaște modificări, mica proprietate era preponderentă la sfârșitul secolului trecut: 73,4% proprietate mică; 20,35% proprietate mijlocie și 6,25% marea proprietate⁸. Este evident că factorul proprietate așa cum se prezintă, a influențat decisiv atitudinea țăranilor vilceni în anul 1888. Răscoala nu a cunoscut forme violente în satele vilcene, în schimb conflictele dintre țărani și exploatare crescândă în localități din sudul județului, acolo unde este mai bine reprezentată marea proprietate.

Documentele din arhiva Prefecturii Vilcea, restrânsă ca număr, pun în lumină frământările și neliniștea ce a cuprins lumea satelor vilcene în anul 1888. Cea mai înflăcăată formă de manifestare a țăranilor vilceni, a

3. G. D. Creangă, *Proprietatea rurală în România*, București, 1937, p. 131.

4. Arh. Stat. Vilcea, *Fond cit.*, dos. 7/1884, n.p.

5. C. Corbu, *op. cit.*, p. 51.

6. C. Corbu — A. Deac, *Mișcări și frământări țărănești în România la sfârșitul secolului al XIX-lea (1889—1900)*, București, 1965, p. 23.

7. H. H. Sthal, *Contribuții la studiul satelor devălmășe românești*, vol. I, București, 1938, p. 34, 43.

8. * * *, 1907 în *Județul Vilcea*, Bălcești pe Topolog, 1974, p. XV.

fost cea petiționară. Plîngerile adresate de săteni, autorităților județene, dezvăluie condițiile grele de muncă instaurate prin legea învoielilor agricole, povara dărilor fiscale, lipsurile materiale, precum și abuzurile celor bogați. Astfel, locuitorii comunei Căzănești, în petiția adresată Prefecturii la 22 ianuarie 1888, arătau că sînt lipsiți de porumb⁹, iar 55 locuitori din Tomșani se plîng la 11 mai 1888 : „n-avem nici pămînturi de cultură spre a ne hrăni încitu am ajuns pe drumuri muritori de foame, noi, familiile și copiii noștri”¹⁰. Edificatoare este și petiția semnată de 121 țărani din zona Drăgășani în care se relatează : „suferința ce avem din lipsa de pămînt și prigoanele insuportabile din partea arendașului, ne face a părăsi comuna și a ne risipi pe lume ca o nație fără nici un cîpătîi”¹¹. Atît sătenii din Tomșani, cît și cei drăgășeneni solicitau autorităților să intre în posesia unor loturi de pămînt în baza legii vinzării bunurilor statului din 1881, 1884 și 1886.

Neajunsurile pe care le îndură masele țărănești din județul Vilcea, nu se reduc exclusiv la lipsa de pămînt. Pe lîngă repartizarea nedreaptă a impozitelor, se adaugă și corupția a numeroși funcționari de stat — percepători și alți slujbași setoși de înavuțire care fac viața sătenilor tot mai grea.

În martie 1880, țărani din comuna Tetoiu denunțau ajutorul de primar pentru că „a deturnat banii din prestațiile comunale și a bătut crunt mai mulți săteni”¹². Locuitorii din comuna Șirineasa, în petiția adresată prefectului prezintă abuzurile percepătorului : „deși am achitat rămășițele fiscale, ne vedem urmăriți de domnul percepător pentru a ni se lua averile și a ne lăsa copiii pe drumuri”¹³.

Izvorul celor mai frecvente agitații și ascuțite conflicte îl reprezintă regimul învoielilor agricole. Proprietarii și îndeosebi arendașii s-au dovedit destul de inventivi în aservirea muncii celor obidiți. Deși modificată în anul 1882, legea învoielilor agricole rămînea pe mai departe un instrument de exploatare a țărănimii, clauzele sale fiind întotdeauna baza unor abuzuri ce au îngreunat starea satului românesc. Iată de exemplu, obligațiile impuse de arendașul Filip Bunescu țărănilor din comuna Bunești, întruniți în localul primăriei la 10 aprilie 1888 pentru a li se învoi vitele la pășunat. Dacă în alți ani, se arată în plîngerea locuitorilor adresată Prefecturii, pentru fiecare cap de vită învoită, țăranul trebuia să lucreze trei zile pe moșia proprietarului, să-i dea doi poi de găină și pe deasupra încă două zile de lucru de fiecare casă, la acea dată arendașul le cerea „îndoit pentru învoirea vitelor”. Refuzînd pretențiile arendașului și răspunzînd amenințărilor, sătenii reacționează imediat și unitar „s-au făcut stol și au venit să facă o zarvă”, fiind cu greu liniștiți¹⁴. În comunele Muereasca de Sus și Muereasca de Jos, țărani se împotrivesc arendașului Avram Făcăianu refuzînd a-i „bate porumbul”. În petiția adresată Prefecturii Vilcea, la 14 aprilie 1888, el relatează : „stau cu porumbul nebătut și care sînt expus la pagubi însemnate. De aceia vin respectos d-le

9. Arh. Stat. Vilcea, *Fond cit.*, dos., 46/1888, f. 1—2.

10. *Ibidem*, dos. 36/1888, f. 61—62.

11. *Ibidem*, f. 43—44.

12. *Ibidem*, dos. 20/1888, n.p.

13. *Ibidem*.

14. *Ibidem*, dos. 6/1888, f. 2—2 v.

prefect și vă rog să binevoiti a dispune ca ori să vie să-și achite datoria fiecare locuitor după lista dată d-lui primar, sau prin muncă, sau să răspundă banii după angajamentele ce are cu mine față cu contractele agricole¹⁵. De asemenea el afirmă că nesupunerea colectivă a țăranilor este sprijinită de primarii și notarii locali. Mult mai violent reacționează împotriva pretențiilor abuzive, sătenii comunei Laloșu. Arendașul moșici din localitate informa la 15 iunie 1888 prefectul județului : „Locuitorii comunei Laloșu se opun a-m da dișmă din pogoanele arate cu griu pe anul curent spuindu-m franc în ochi că, vor vărsa sînge și nu se vor lăsa să o dijmuiesc¹⁶. În acest caz a fost necesară prezența, la fața locului, a subprefectului plășii Olt — Oitețu, care îi forțază pe țăranii cu ajutorul jandarmilor să execute învoielile încheiate.

La 8 august, mult după ce răscoala a fost înăbușită, C. Dăneșcu arendașul moșiei Otetellu reclama atitudinea agresivă a țăranilor : „Locuitorii din Bătășani îmi mîncîna moșia fără îndeplinirea angajamentelor (...), îndemnați de oameni care au ne doresc binele, după ce mi-au secerat griul cu streini, mi-a băgat vitele, mi le-a prădat (...), au sărit, m-au bătut cu ajutorul oamenilor care-mi lucrau la treierat¹⁷. În continuare spune că „săptămîna trecută la Bătășani, Nicolae Ionescu a avut întrunire de săteni și profesori rurali, în scopul, se înțelege de revoltă¹⁸. Această atmosferă conflictuală este surprinsă și în procesul verbal întocmit de subprefectul plășii Ocolu-Otăsău, Grigore Vlădescu, care s-a deplasat în baza ordinului dat de prefect la Bătășani¹⁹. Refuzul țăranilor de a încheia învoiele agricole, nerespectarea clauzelor înscrise în contracte, încălcarea de moșii cu vitele și plugul se soldează cu mari pagube pentru proprietari și arendași.

În această perioadă plină de frîmîntări, țăranii s-au bucurat de sprijinul muncitorimii și intelectualității, ale căror interese aveau același țel, lichidarea exploatării și făurirea unei societăți bazate pe libertate și dreptate socială. Nu de puține ori și autoritățile din județul Vilcea, alarmate de cele întîmplate, dau ordine subprefecților să ia măsuri aspre împotriva celor ce „răzvrătesc populația²⁰.

Printr-un ordin din 16 noiembrie 1888, Ministerul de interne atrăgea atenția prefectului județului Vilcea : „Sint informat că prin multe locuri locuitorii, induși în eroare prin zvonuri rău voitoare, nu au făcut învoiele și prin consecință nu au putut face semănăturile obișnuite de toamnă (...). Cei care îi îndeamnă să nu facă semănăturile sint numai niște rău voitori care caută a-i induce în eroare și fatalmente a-i ruina²¹. Este evident că autoritățile considerau drept vinovate de această stare de lucruri elementele muncitorești, intelectualii care ar îndemna țăranii să se ridice la

15. *Ibidem*, f. 7.

16. *Ibidem*, f. 17.

17. *Ibidem*, f. 23.

18. *Ibidem*, f. 29—30.

19. *Ibidem*, dos. 27/1888, f. 30.

20. *Ibidem*, dos. 6/1888, f. 37—38.

luptă, să lovească în interesele claselor stăpânitoare. Dar nu acei „răzvrătiți” purtau vina pentru ridicarea satelor, ci exploatarea nemiloasă, lipsa de pământ și condițiile grele de viață simțite zi de zi de truiditorii ogoarelor.

Intellectualitatea din satele vilcene a ajutat țărănimea să înțeleagă mai bine unele aspecte ale propagandei politice (demagogice) promovată și desfășurată de clasele exploatoare. Astfel, în ziarul „Muncitorul” din 14 ianuarie 1888 — înainte de a începe răscoala — se relatează că un învățător din comuna Călina, județul Vilcea a dat publicității o chemare adresată țăranilor și intelectualității satelor în care le cerea să lupte pentru alegerea de deputați favorabili drepturilor țărânilor²¹.

Încă de la începutul răscoalei aceste componente ale societății românești devin solidare, lupta țărânilor găsindu-și sprijinul și răsunetul cuvenit în campania de presă, în manifestele răspândite, prin susținerea acestei cauze în cadrul unor întruniri sau chiar prin acțiuni directe de sprijin a răsculaților. Zdruncinat de forța răscoalei guvernul a căutat să folosească această solidarizare a celor exploatați în favoarea sa, atribuind răscoalei nu cauzele reale de secole, ci faptul că „persoane rău voitoare invită pe locuitori din unele sate la răzvrătiri sub diverse arătări mincinoase”²². În același context și autoritățile județului Vilcea puneau revoltele țăranilor, numărul mare de plângeri, pe seama intervenției unor „indivizi fără căpătui” ce cutreieră satele „sub pretexte altele decât a-i îndemna la îndeplinirea datoriilor”²³.

Pentru a liniști masele de țărani ce au udat pământul străbun nu numai cu sudoare ci și cu sînge, clasele guvernante acceptă acordarea unui minim de reforme. Se modifică sistemul de învoielii agricole, iar pentru a potoli într-o mică măsură ce-i drept, setea de pământ a țaranului român, se decreta în 1889 legea vinzării bunurilor statului. Lipsa de capital bănesc însă, în special în gospodăriile mici și mijlocii, a făcut ca această reglementare să devină nerealizabilă pentru majoritatea truiditorilor de pe ogoare, cumpărarea bunurilor statului devenind privilegiul celor cu posibilități financiare, creîndu-se un decalaj și mai mare în lumea satului unde se instalează tot mai ferm relațiile capitaliste de producție. Nerezolvarea problemei țărănești, factor de prim ordin într-o economie preponderent agrară, a făcut ca răscoala de la 1888 să fie urmată curînd de alte momente de luptă consemnate de cronică anilor 1889, 1892, 1894, 1899, 1900, 1904, 1906, culminînd cu sîngerosul an 1907²⁴.

Frămîntările țărănești din primăvară, dar și întreg cursul anului 1888 au avut un caracter general, manifestîndu-se sub diverse forme, creînd o stare de neîntreruptă încordare în mediul rural, cu răsfrîngeri deosebite în toate laturile vieții sociale, economice și politice din România.

21. C. Corbu, *Răscoala țăranilor de la 1888*, București, 1978, p. 111.

22. Gh. Matei, *Clăburile socialiste în sate*, București, 1968, p. 43—44.

23. Arh. Stat. Vilcea, *Fond. cit.*, dos. 6/1888, f. 11, 23, 37, 38, etc.

24. C. Corbu, *op. cit.*, p. 221.

MANIFESTATIONS DES PAYSANS
DE VILCEA DANS L'ANNÉE
DE LA RÉVOLTE DE 1888

RÉSUMÉ

Ayant comme point de départ une riche information, l'auteur présente la contribution de paysans de Vilcea, en 1888, à la révolte paysanne qui, par sa force, a prévenu le régime (de bourgeois et des grands propriétaires fonciers) sur l'incendie social qui allait éclater deux décennies plus tard.

Le problème paysan n'a pas été résolu (facteur très important dans une économie où l'agronomie l'emporte sur les autres branches). Le révolte de 1888 marque le début d'une série de grandes insurrections paysannes.